

УДК 351:321

Орел М. Г.

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою Національної академії державного управління при Президентові України, Головний вчений секретар наукової установи ГО “Академія національної безпеки”

ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті зосереджується увага на “політичній безпеці” як визначальному структуроутворюючому факторі формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки. Це, на думку автора, дозволяє більш ґрунтовно розкрити сутність процесу, під яким науковці та управлінці розуміють “забезпечення політичної безпеки”, розкрити природу процесів, подій та інших чинників, які вони ідентифікують, як виклики та загрози політичній безпеці. Висвітлена сукупність властивостей, взаємопов’язаних і взаємозумовлених проявів, ролей та завдань як політики, так і безпеки, які віддзеркалюють різні їх грані, ускладнюють однозначне й вичерпне визначення сутності політичної безпеки та свідчать що вона є феноменом, який у соціокультурному контексті має статус наукової категорії, є явищем, яке має бути об’єктом постійних наукових досліджень, де об’єктивне і суб’єктивне виступають як єдине ціле. На основі критичного аналізу наукових праць, у яких розглядаються філософські, політичні та державно-управлінські аспекти забезпечення національної безпеки, обґрунтовується положення про доцільність розгляду дефініції “політична безпека”, як наукової категорії. Акцентовується увага на тому, що інструментом, на який покладається виконання завдань щодо забезпечення політичної безпеки є система державного управління у сфері політичної безпеки, а експертно-аналітичний та науковий супровід політичних і державно-управлінських рішень у вказаній сфері має здійснюватися з урахування досвіду демократичних країн.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, політика, безпека, політична безпека, система державного управління у сфері політичної безпеки, виклики та загрози політичній безпеці, забезпечення політичної безпеки.

POLITICAL SECURITY AS A PART OF THE NATIONAL SECURITY: THEORETICAL ASPECT

The attention is concentrated on “political security” and defined as system-forming factor in the formation and goal setting of the system of

state management in the sphere of political security. This, in the author's opinion, allows you to more thoroughly reveal the essence of the process by which scientists, politicians and managers understand "ensuring political security" and the nature of the processes, events, and other factors that they identification as challenges and threats to political security. The illuminated set of properties, interconnected manifestations, roles and tasks of both politics and security, reflecting their various facets, complicate the unambiguous and exhaustive definition of the essence of political security and testifies that it is a phenomenon which in the sociocultural context has the status of a scientific category, that is, a phenomenon that should be the subject of constant scientific research, where objective and subjective act as a whole. In the critical analysis of scientific papers that discuss philosophical, political, legal and public administrative aspects of national security, explains the situation about the appropriateness of discussing "political safety" as categories. The emphasis is placed on the fact that the political security system is a tool for ensuring political security, and expert-analytical and scientific support of political and state-management decisions in this area should be made taking into account the experience of democratic countries.

Keywords: *public administration, national security, politics, security, political security, system of public administration in the sphere of political security, challenges and threats to political security, providing political security.*

Постановка проблеми та її взаємозв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У державному управлінні при вирішенні питань забезпечення національної безпеки оперують багатьма поняттями (дефініціями), якими позначають різні за природою об'єкти, суб'єкти, явища та процеси від складної взаємодії яких залежить той чи інший рівень безпеки життєдіяльності людини (індивіду), соціальної групи, суспільства, держави.

Проте, деякі з них, потребують подальшого критичного наукового аналізу та переосмислення, зважаючи на: сучасний стан розвитку теорії і практики забезпечення національної безпеки; геополітичні і геоекономічні трансформації; необхідність більш адекватного врахування в процесі публічного управління та адміністрування національних реалій державотворення; трансформацію викликів та загроз національній безпеці України тощо. Зокрема, до цього часу серед науковців і практиків не існує навіть єдиної думки стосовно розуміння сутності явища, яке позначають поняттям "політична безпека", її складових та взаємозв'язку з суміжними дефініціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як свідчить виконаний нами аналіз, в теорії і практиці національної безпеки та державного управління важко знайти

дефініцію стосовно якої серед дослідників були б такі великі розбіжності, як щодо поняття “політична безпека”. Водночас різні аспекти аналізу сутності явища, яке позначають цим поняттям, розглядаються у роботах таких вчених як, зокрема: О.Косілова [9], В.Кремень, І.Бінько, С.Головащенко [10], В.Циганов [19], Г.Ситник, В.Олуйко, М.Вавринчук [16], Д.Кучма [11], В.Ребало, В.Шахов [13].

Разом з тим, як на наш погляд, незважаючи на спроби цих та інших дослідників щодо операціоналізації поняття “політична безпека”, тобто приведення його до виду, який би дозволив оперувати з ним на практичному рівні при вирішенні конкретних аналітичних і прогнозних задач, здійснено недостатньо. Серед науковців і практиків так і не сформувалося єдиної думки стосовно розуміння сутності явища, яке позначають цим поняттям, його складових та взаємозв'язку з суміжними дефініціями, оскільки йдеться то про захист політичних суб'єктів, то про сталий стан політичної системи, то про політичну стабільність тощо. Крім того, як правило, поза увагою залишають і той факт, що політична безпека має розглядатися як визначальний структуроутворюючий фактор формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки, що дозволяє більш ґрунтовно розкрити сутність процесу, під яким науковці, політики та управлінці розуміють “забезпечення політичної безпеки”, а також природу процесів, подій та інших чинників, які вони ідентифікують, які виклики та загрози політичній безпеці.

У керівних документах з питань забезпечення національної безпеки неодноразово акцентувалася увага на необхідності суттєвого підвищення ефективності забезпечення національної безпеки, у тому числі у політичній сфері життєдіяльності суспільства та держави. Це обумовлено тим, що у вказаній сфері набули тенденції загрозливі деструктивні процеси, які ставлять на порядок денний питання про саме існування України, як незалежної держави. Фактори, які лежать в основі цих процесів досить різноманітні, а їх негативний вплив на основи державності, політичну систему, базові цінності суспільства набули системного характеру і породжують низку загроз політичній безпеці в цілому. Йдеться передусім про загрози політичному суверенітету, територіальній цілісності та дестабілізації суспільно-політичної системи, збереження демократичних надбань та їх подальшому розвитку.

Необхідність дослідження окреслених вище проблемних питань має виняткове значення для забезпечення безпечного розвитку суспільства та держави і лежить у площині розробки методологічних основ формування та функціонування системи державного управління у сфері політичної безпеки, що й зумовило науковий інтерес автора до окресленої проблематики.

Метою статті є дослідження політичної безпеки як складової національної безпеки: теоретичний аспект та обґрунтування доцільності розгляду дефініції “політична безпека”, як наукової категорії і визначального структуроутворюючого фактору

формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Адекватність політики національної безпеки будь-якої країни визначається пріоритетними цілями, що зумовлені тенденціями розвитку процесів, що мають місце у політичній сфері життєдіяльності суспільства та держави, результатів системного аналізу множини чинників, що породжують ці процеси. Передумовою наукової обґрунтованості результатів аналізу є наявність понятійно-категоріального апарату, який би дозволяв уникнути невідповідності пропозицій та рекомендацій під час визначення сутності політичних процесів та їх розвитку враховуючи неоднозначності та суперечності тих чи інших понять (категорій).

У державному управлінні при вирішенні питань забезпечення національної безпеки оперують багатьма поняттями (дефініціями), якими позначають різні за природою об'єкти, суб'єкти, явища та процеси від складної взаємодії яких залежить той чи інший рівень безпеки життєдіяльності людини (індивіду), соціальної групи, суспільства, держави. Проте, деякі з них, зважаючи на: сучасний стан розвитку теорії і практики забезпечення національної безпеки; геополітичні і гео економічні трансформації; необхідність більш адекватного врахування в процесі публічного управління та адміністрування національних реалій державотворення; трансформацію викликів та загроз національній безпеці України, потребують подальшого критичного наукового аналізу та переосмислення.

Як зазначалося, в теорії і практиці національної безпеки та державного управління важко знайти дефініцію стосовно якої серед дослідників були б такі великі розбіжності, як щодо поняття “політична безпека”. Разом з тим, як на наш погляд, незважаючи на непоодинокі спроби щодо операціоналізації поняття “політична безпека”, серед науковців і практиків так і не сформувалося єдиної думки стосовно розуміння сутності явища, яке позначають цим поняттям, його складових та взаємозв'язку з суміжними дефініціями. Практично поза увагою залишають і той факт, що політична безпека має розглядатися як базовий структуроутворюючий фактор формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки, що дозволяє більш ґрунтовно розкрити природу процесів, подій та інших чинників, які науковці, політики та управлінці ідентифікують, як загрози політичній безпеці та чинники інституалізації вказаної системи. З огляду ж на те, що вірогідність результатів наукових досліджень проблем щодо забезпечення національної безпеки, значною мірою залежать від обґрунтованості та уніфікованості понятійного апарату, “політична безпека”, має розглядатися як наукова категорія, тобто бути предметом наукового аналізу.

Таким чином, важливим науковим завданням є обґрунтування доцільності розгляду дефініції “політична безпека”, як наукової категорії і визначального структуроутворюючого фактору формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки, як передумову більш ґрунтовного розкриття сутності процесу, під яким науковці, політики та управлінці розуміють “забезпечення політичної безпеки”.

Виконаний нами аналіз дозволяє дійти висновку, що науковці в останнє десятиліття неодноразово намагалися проаналізувати та надати відповідні рекомендації стосовно різних аспектів забезпечення політичної безпеки. При цьому стан справ у сфері забезпечення політичної безпеки значною мірою зумовлений низкою взаємопов'язаних чинників, зокрема: недостатнім рівнем взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства; низькою якістю експертно-аналітичного супроводу політичних, державно-політичних та державно-управлінських (адміністративних) рішень з питань забезпечення політичної безпеки; розбалансованістю функцій, повноважень та відповідальності між суб'єктами забезпечення політичної безпеки, їх неналежною взаємодією; відсутністю системи оцінювання ефективності та результативності їх діяльності; суперечливістю нормативно-правових засад та недосконалістю системи стратегічного планування забезпечення політичної безпеки; неефективністю моніторингу виконання прийнятих управлінських рішень, які мають за мету реагування на загрози політичній безпеці України. Переважна їх більшість, свідчить про низьку ефективність та результативність державного управління у сфері політичної безпеки.

Чільне місце посідають і праці, у яких досліджуються питання формування і здійснення публічної політики, різні аспекти функціонування політичної системи, проблемні питання взаємодії держави та громадянського суспільства, оскільки забезпечення ефективної взаємодії політики та управління, як і раніше залишається важливою проблемою, а відтак і темою наукових дискурсів, у тому числі й у контексті забезпечення політичної безпеки. Серед цих праць варто відзначити роботи, зокрема: В.Антонюк, Г.Ситника, М.Туленкова [1; 4; 15; 17; 18]. З огляду ж на євроінтеграційний вектор суспільно-політичного розвитку України не можна оминати й досліджень авторів, які у своїх роботах висвітлюють концептуальні засади безпекової політики ЄС, у тому числі її політичної складової, серед яких, зокрема В.Горбуліна, А. Качинського, Г.Ситника [4; 6; 8; 14].

Як відомо, при розв'язанні комплексної проблеми забезпечення національної безпеки оперують багатьма поняттями (дефініціями), якими позначають різні за природою об'єкти, суб'єкти, явища та процеси від складної взаємодії яких залежить той чи інший рівень безпеки життєдіяльності людини (індивіду), соціальної групи, суспільства, держави. Деякі з них, зважаючи на сучасний стан

розвитку теорії і практики забезпечення національної безпеки, трансформацію викликів та загроз національній безпеці України, потребують більш критичного наукового аналізу та переосмислення для адекватного врахування в процесі публічного управління та адміністрування національних реалій державотворення. Серед явищ (процесів), які потребують подальшого з'ясування їх сутності та переосмислення, чільне місце належить тому, яке інтерпретують поняттям: "політична безпека". Це обумовлено тим, що воно є базовим при операціоналізації низки інших важливих понять (дефініцій), зокрема, таких як: "забезпечення політичної безпеки", "система державного управління у сфері національної безпеки", "загрози політичній безпеці", "фактори політичної безпеки", "механізми забезпечення політичної безпеки" та інших.

Очевидно, що зміст, який вкладається у поняття "політична безпека" значною мірою визначається інтерпретацією дослідниками (аналітиками, управлінцями) змісту понять "політика" та "безпека", розкриття сутності яких є далеко не тривіальним завданням.

Так, у процесі політики відбувається організація і регуляція життєдіяльності людини, що призводить до зростання рівня її активності, як члена суспільства, а відтак її можна розглядати і як соціокультурний феномен розвитку, тобто процес, спрямований на позитивну зміну матеріальних і духовних об'єктів. Досить різні визначення "політики" дають словники. Наприклад, Д.Погорілий, В. Фесенко та К. Філіпов дають досить розповсюджене, трактування політики як "діяльність індивідів і соціальних груп, пов'язану з відносинами з приводу завоювання, утримання і використання влади з метою реалізації своїх інтересів" [12, с.184]. При цьому, серед основних сучасних підходів до визначення політики вони виокремлюють [12, с.185]: *комунікативний* (політика, як сфера інтеграції або боротьби індивідів і соціальних груп); *директивний* (політика, як відносина з приводу влади); *функціональний* (політика, як діяльність з управління). Загалом же, на цей час існує досить багато визначень сутності явища, яке позначають поняттям "політика". Так, зокрема, Б.Гогвуд і Л.Ган у книзі "Аналіз політики для реального світу" [2, с. 26-40] наводять приклади, які характеризують різне вживання слова "політика", а саме, як: *сфери діяльності* (наприклад, економічна політика); *вираження мети* або *бажаного стану* речей (наша мета – ринкова економіка); *пропозиції* (ми будемо підвищувати соціальні стандарти); *рішення Уряду*; *формальне твердження* (вони не дотримуються обраної політики); *програми*, зокрема, пакет нормативних актів; *результат* або *продукт* дій (наприклад, Уряду); *теорії*, яка дозволяє поєднати причини та наслідки; *процесу*, коли акцентується увага власне на виробленні політики. На думку ж В.Штанько, Н.Чорної, Т.Авксентьевої та Л.Тіхонової, політика – це "організаційна, регулятивна й контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована на досягнення,

утримання та реалізацію влади задля здійснення власних запитів і потреб” [20, с.281].

Варто зазначити, що різноманітність у розумінні сутності політики, зумовила й принципи відмінності в трактуванні її цінності для людей. Як правило, в політології акцентується увага на дуальному визначенні соціальної цінності політики [7; 20]. Одні дають політиці позитивну оцінку, оскільки на їх думку, вона є сферою об'єднання членів суспільства, де соціальні проблеми мають вирішуватися в атмосфері співробітництва, ненасильницькими засобами, через пошук компромісів. Інші ж, навпаки, оцінюють політику негативно, оскільки вона для них є сферою протистояння і боротьби різних суб'єктів влади за право контролю над системою розподілу соціальних благ, поле жорстоких зіткнень соціальних груп з різними інтересами, де перемагає найсильніший, тобто, на їх думку це сфера панування одних людей над іншими.

На нашу думку, таке розуміння сутності політики, характеризує її окремі риси, що нерозривно пов'язані зі специфікою її природи. Насправді, вона є органічною, нерозривною єдністю двох суперечливих начал. З одного боку, суспільство ніколи не складалося з абсолютного рівних людей, бо завжди має місце різний доступ людей до багатства і влади, що продукує нерівність між людьми, а політика лише закріплює і поглиблює її відтворює. З іншого боку, суспільство може існувати тільки як єдине ціле, тому визначальна функція політики полягає в тому, щоб не допустити розпаду суспільства, а її виконання передбачає постійний пошук інтегруючої суспільство домінанти. В цілому ж безліч властивостей, взаємопов'язаних і взаємозумовлених проявів, ролей та завдань політики, які віддзеркалюють різні її грані ускладнюють однозначне й вичерпне визначення сутності політики та свідчать що вона є феноменом, який у соціокультурному контексті має статус категорії. Тобто це явище, яке є об'єктом наукових досліджень, де об'єктивне і суб'єктивне виступають як єдине ціле.

З огляду на викладене, є всі підстави стверджувати, що у загальному випадку складовими, які розкривають сутність політики є: служіння суспільним інтересам; визначення, узгодження та реалізація суспільних цілей; прагнення здобути, утримати та здійснювати владу; управління державою, суспільством (соціальною спільнотою); спосіб пошуку консенсусу та розв'язання конфліктів; боротьба суспільних груп; корпоративно-упереджене ставлення до суспільних проблем; громадські справи (на відміну від приватного життя); певний курс, модель поведінки, результат чи напрямок діяльності. При цьому політика завжди є своєрідною формою діяльності, в якій відображаються суперечливі інтереси соціальних груп при визначенні пріоритетних цілей, досягнення яких важливе для забезпечення позитивних змін матеріальних і духовних засад розвитку людини, суспільства та держави.

Як і у випадку з політикою, починаючи з давніх часів, були непоодинокі спроби з'ясувати й різні аспекти сутності безпеки, головними чином у контексті передумови або як засобу досягнення загального блага, а першим, хто з системних позицій проаналізував проблеми виживання держави, суспільства та окремого індивіда в контексті їх безпечної взаємодії, став автор концепції “суспільного договору” Т.Гоббс [5], у якій феномену безпеки відводиться центральне місце.

Сучасне наукове знання про безпеку включає певні взаємопов'язані уявлення про цей феномен у межах юридичних, воєнних, політичних та інших наук, а зусилля вчених концентрувалися, передусім, у площині пошуку передумов щодо збереження та подальшого розвитку системи базисних цінностей суспільства у різних сферах життєдіяльності. В цілому ж сучасні уявлення про безпеку ґрунтуються на тому, що це соціальне явище, яке відображає певні теоретичні уявлення про взаємовідносини індивіда, суспільства та держави, акумулює в собі наслідки їх багатогранної діяльності, історичний досвід, уподобання і культуру людини (індивіду), соціальної групи, суспільства, держави, а тому має багато вимірів [4; 6; 16].

Варто акцентувати увагу на тому, що останнім часом науковці, зокрема, В.Горбулін, Г.Ситник, А.Качинський, все частіше почали розглядати проблеми забезпечення безпеки в контексті теорії нелінійних процесів та теорії хаосу, синергетичної термінології, що сприяє поглибленому розумінню спонтанності й непередбачуваності характеру та спрямованості небезпек, як наслідків взаємодії складних процесів соціальної і природної самоорганізації реальних об'єктів [4; 6; 8; 14; 15]. З іншого боку, очевидно, що в процесі еволюції живої природи сформувався інстинкт самозбереження живих істот, тобто їх існування залежить від того, як вони можуть виявляти та оцінювати чинники, що загрожують їх фізичному існуванню. З огляду на це, дослідники, зокрема, Г. Ситник, Владимиров, А.Качинський розглядають небезпеку і безпеку, як дві взаємозв'язані сторони, що перебувають у динамічній взаємодії й характеризують умови (ситуації) життєдіяльності об'єктів природи [3; 4; 8; 15]. Вважається також, що безпека є комплексним критерієм оцінки якості функціонування будь-якої сучасної системи, показником, який характеризує динаміку її розвитку як цілісності. Тому, як основу для розкриття сутності явища, яке позначають поняттям “безпека” досить часто пропонується під ним розуміти *певний стан* системи (об'єкту, процесу тощо), досягнутий унаслідок заходів спрямованих на запобігання завданню шкоди її (його) розвитку. У такому разі, очевидно, що досягнення бажаного для соціальної системи стану визначає *головну мету* (ціль) її функціонування, а також, власне, *спосіб її існування*, обумовлений впливом тих чи інших зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають умови життєдіяльності системи.

З огляду на викладене вище, можна стверджувати, що суспільство розвивається у середовищі, параметри якого формуються внаслідок дії різних факторів, вплив яких і зумовлює деякий інтегральний рівень загроз безпеці його життєдіяльності, а той чи інший рівень безпеки буде залежати від можливостей суспільства, ефективності заходів щодо їх реалізації під час прогнозування, виявлення, нейтралізації чи зниження рівня загроз безпеці.

Таким чином, виявлені нами когнітивні ознаки характеристик, складових, особливостей прояву об'єктивних соціальних явищ, які дозволяють розкрити їх сутність та які позначають поняттями "політика" і "безпека", дозволяють стверджувати, що дефініція "політична безпека" є комплексна характеристика динаміки та спрямованості розвитку політичної системи, яка має розглядатися у різних ракурсах.

З одного боку, це характеристика: зовнішніх умов середовища її функціонування (зовнішній вимір безпеки); взаємовідносин всередині системи (внутрішній вимір безпеки); політичної системи, яка має досліджуватися крізь призму психологічної реакції її суб'єктів на зовнішні умови свого існування. При цьому врахування інших характеристик, які дозволяють більш ґрунтовно розкрити сутність "політичної безпеки", дозволяють виокремити три принципові ситуації, а саме, коли політична безпека розуміється як: *відсутність небезпеки; невід'ємна властивість* політичної системи; *певний стан*, зокрема відносин між суб'єктами політичної системи; *стан держави*, за якого вона здатна успішно протистояти силовому тиску ззовні; *стійкість* політичної системи.

З іншого боку, "політична безпека", може розглядатися як *результат специфічної діяльності*, передусім державних інститутів, наприклад: щодо виявлення, прогнозування, нейтралізації процесів, які можуть завдати шкоди об'єкту захисту та запобігання їм; забезпечення належного розвитку соціальної системи (її елементів) у контексті захищеності від небезпеки; створення громадянам необхідних умов для життя, передусім, забезпечення гарантій їхніх прав і свобод, соціальної захищеності, політичної стабільності тощо. Очевидно, що у цьому разі визначення безпеки значною мірою передбачає її розуміння як мети, а не як діяльності.

Таким чином, розкриті вище уявлення щодо розуміння сутності явища які позначають (інтерпретують) поняттям «політична безпека» також демонструють різноманіття визначень цього феномену і далеко не тогочні повному та якісному розкриттю його суті. Разом з тим, якщо розглядати сутність політичної безпеки у контексті умов життєдіяльності суспільства та розвитку його політичних інститутів, то є всі підстави стверджувати, що у будь-якому випадку йдеться про: *тенденції розвитку й умови життєдіяльності* соціуму, його політичних структур, що визначаються відповідними настановами (політичними, правовими та ін.), за яких забезпечується збереження якісної визначеності та

вільне функціонування, яке відповідає їх природі; *певну захищеність функціонування* соціуму від потенційних і реальних небезпек, яка є результатом еволюційного розвитку та наслідком діяльності політичних інститутів.

Тому, ті чи інші рішення щодо забезпечення політичної безпеки, як складової національної безпеки, необхідно приймати на підставі аналізу динаміки розвитку та функціонування суспільно-політичної системи, які можна описати та характеризувати за допомогою різних показників, вихід яких за допустимі межі, призводить або до погіршення якості управління, або до невиконання завдань системи, а, зрештою, до її руйнування. Зокрема, важливими передумовами і одночасно індикаторами вказаної безпеки, зокрема, є: відсутність обмежень політичних прав і свобод громадян; наявність політичної опозиції; ефективність державного управління, що виражається в здатності енергійно переборювати кризи, забезпечувати відновлення і стійкий розвиток; підтримка влади більшістю суспільства; політична стабільність тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Незважаючи на існування досить значного наукового доробку щодо дослідження різних аспектів формування та функціонування системи державного управління у сфері національної безпеки, дослідження науковців були недостатньо сконцентровані на державно-управлінських аспектах забезпечення політичної безпеки.

2. Безліч взаємопов'язаних і взаємозумовлених проявів, ролей та завдань політики і безпеки, які віддзеркалюють різні їх грані ускладнюють однозначне й вичерпне визначення сутності політичної безпеки та свідчать що вона є феноменом, який у соціокультурному контексті має статус наукової категорії, тобто є явищем, яке має бути об'єктом постійних наукових досліджень, де об'єктивне і суб'єктивне виступають як єдине ціле.

3. "Політична безпека", має розглядатись як визначальний структуроутворюючий фактор формування та цілепокладання системи державного управління у сфері політичної безпеки, оскільки вказана дефініція дозволяє більш ґрунтовно розкрити сутність процесу, під яким науковці та управлінці розуміють "забезпечення політичної безпеки".

4. Об'єктивною основою існування феномену "політична безпека", як характеристики умов існування суспільно-політичної системи, є природа речей, що визначає її буття. Тому безпечними впливами на систему можуть вважатися ті, що не призводять до істотної зміни її природного функціонування та розвитку, зміни структури тощо, а інструментом, на який покладається виконання завдань щодо забезпечення політичної безпеки є система державного управління у сфері політичної безпеки.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні питань організації взаємодії органів державної влади та інститутів

громадянського суспільства у контексті забезпечення суспільно-політичної стабільності, експертно-аналітичного і наукового супроводу політичних та державно-управлінських рішень з питань забезпечення політичної безпеки у контексті врахування досвіду демократичних країн при вирішенні цих питань.

Список використаної літератури

1. Антонюк В.В. Організаційно-правові засади формування та реалізації державної політики інформаційної безпеки України Національної академії державного управління при Президентові України 25.00.02. Механізми державного управління, 2017.

2. Браєн Гогвуд, Луїс Ган. Аналіз політики для реального світу / перекл.з англ. А.Олійник / наук.ред. перекладу В.Тертичка. – К.: Соломії Павличко “Основи”. – 2004. – 390 с.

3. Владимиров А. “Вызовы”, “риски”, “опасности”, “угрозы”, “кризисы”, “катастрофы” и “крах” как важные категории политологии и теории войны. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.kadet.ru/lichno/vlad_v/Osenka_riskov.htm

4. Глобальна та національна безпека: підручник / [В.І.Абрамов, Г.П.Ситник, В.Ф.Смолянук]; за заг. ред. Г.П.Ситника. – К.: НАДУ, 2016. – 784 с.

5. Гоббс Т. Сочинения: В 2 т.: Пер. с англ. / Сост. В.В.Соколов. – М.: Мысль, 1982. – Т.1. – 621 с.; 1991. – Т.2. – 731 с.

6. Горбулін В.П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки [текст]: монографія / В.П.Горбулін, А.Б.Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

7. Горлач М.І., Кремень В.Г. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М.І. Грибан, В.Г. Кремень – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.

8. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: монографія / А.Б. Качинський. – К.: НІСД, 2013. – 104 с.

9. Косілова О.І. Політична безпека в системі національної безпеки України / О.І.Косілова // Правова інформатика. – 2011. – № 1(29). – С. 72–78.

10. Кремень В.Г. Політична безпека України : концептуальні засади та система забезпечення [Монографія] / В.Г. Кремень, І.Ф. Бінько, С.І. Головащенко. – К. : МАУП, 1998. – 92 с.

11. Кучма Д.Я. Безпека політична / Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В.Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпуненко (співголова) та ін. – 2011. – С.70 – 73.

12. Новейший политологический словарь / [Д.Е.Погорелый, В.Ю.Фесенко, К.В.Филиппов]. – Ростов н/Д.: Феникс, 2010. – С.184–185.

13. Ребкало В., Шахов В. Політична стабільність і політична безпека: характер та механізми взаємозв'язку / В. Ребкало, В. Шахов // Вісник НАДУ, 2011. – №3. – С.159–169.

14. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.

15. Ситник Г. П. Інституційно-цивілізаційна парадигма дослідження проблем та державно-управлінських аспектів забезпечення національної безпеки / Г.П.Ситник // Вісник НАДУ. – 2011. – № 2. – С.25-34.

16. Ситник Г.П., Олуйко В.М., Вавринчук М.П. Національна безпека України: теорія і практика [Монографія] / [Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук]; за заг. ред. Г.П. Ситника. – Хмельницький.: Вид-во ХУУП, 2007. – 669 с.

17. Ситник Г.П. Основи механізму антикризового стратегічного управління у сфері національної безпеки // Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. – 2016. – № 1-2 (9-10).

18. Туленков М.В. Механізми політичного управління (теоретико-методологічний аспект): монографія. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 160 с.

19. Циганов В.П. Політична безпека і безпечна політика : складові, ознаки, стан, тенденції [Текст] / В.П. Циганов. – К.: Ніка центр, 2006. – 112 с.

20. Штанько В.І., Чорна Н.В., Авксентьєва Т.Г., Тіхонова Л.А. Політологія: Навч. посібн. [Текст] / [В.І. Штанько, Н.В. Чорна, Т.Г. Авксентьєва, Л.А. Тіхонова]. – Вид. 2-е, доп. і переробл. – К.: Фірма “ІНКОС”, Центр учбової літератури, 2007. – С. 281.

References

1. Antoniuk, V.V. (2017), “ Organizational and legal principles of formation and implementation of state policy of information security of Ukraine” Abstract of dissertation, Mechanisms of public administration, NADU, Kyiv, Ukraine.

2. Hogvud Braien, Gan Luis (2004), *Analiz polityky dlia real'noho svitu* [Politics and the state: the struggle for power and peace], Osnovy, Kyiv, Ukraine.

3. Vladymyrov, A. “Challenges”, “risks”, “dangers”, “threats”, “crises”, “catastrophes” and “collapse” as important categories of political science and theory of war. “*Vyzovy*”, “*rysky*”, “*opasnosty*”, “*uhrozy*”, “*kryzysy*”, “*katastrofy*” y “*krakh*” kak vazhnye katehoryy polytologyy y teoryy vojny, vol.4 [Online], available at: http://www.kadet.ru/lichno/vlad_v/Ocenka_riskov.

4. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. and Smoljanuk, V.F. (2016), *Global and National Security* [Hlobal'na ta natsional'na bezpeka], NADU, Kyiv, Ukraine.

5. Gobbs T. (1982, 1991), *Sochinenija* [Compositions], Mysl', Moscow, Russia.

6. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2010), *Stratehichne planuvannia: vyryshennia problem natsional'noi bezpeky* [Strategic planning: solving national security problems], NISD, Kyiv, Ukraine.

7. Horlach, M.I., Kremen', V.H. (2009), *Politologhiia: nauka pro polityku: pidruchnyk* [Politics: science of politics], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

8. Kachyns'kyj, A.B. (2013), *Indykatory natsional'noi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia ikh hranychnykh znachen'* [National Security Indicators: Definition and Application of their Limit Values: Monograph], NISS Kyiv, Ukraine.

9. Kosilova, O.I. (2011), "Political security in the system of national security of Ukraine", *Pravova informatyka*, vol. 1, no. 29, pp. 72-78.

10. Kremen', V.H. (1998), *Politychna bezpeka Ukrainy : kontseptual'ni zasady ta systema zabezpechennia* [Political Security of Ukraine: Conceptual Foundations and Security System], MAUP, Kyiv, Ukraine.

11. Kuchma, D.Ya. (2011), *Political Security / Encyclopedia of Public Administration* [Bezpeka politychna / Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia], NADU, Kyiv, Ukraine.

12. Pogorelyj D.E., Fesenko V.Ju. and Filippov K.V., (2010), *Novejshij politologicheskij slovar'* [The Newest Dictionary of Political Science], Feniks, Rostov na Donu, Ukraine.

13. Rebkalo, V. And Shakhov, V. (2011), "Political stability and political security: the nature and mechanisms of interconnection", VISNUK NADU, Kyiv, Ukraine.

14. Horbulin, V.P. (2017), *The world hybrid war: Ukrainian forefront* [Svitova hibridna vijna: ukrains'kyj front], NISD, Kyiv, Ukraine.

15. Sytnyk, H. P. (2011), "Institutional civilization paradigm studying problems and state-management aspects of national security", NADU, Kyiv, Ukraine.

16. Sytnyk, H. P., Olujko, V. M. and Vavrynychuk, M. P. (2007), *National Security of Ukraine: Theory and Practice* [Natsional'na bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka], Kondor, Kyiv, Ukraine.

17. Sytnyk, H.P. (2016), "Fundamentals of the mechanism of crisis management strategic management in the field of national security", *Naukovo-informatsyjnyj visnyk Akademii natsional'noi bezpeky*, vol.1-2 (9-10).

18. Tulenkov, M.V. (2010), *Mechanisms of political control (theoretical and methodological aspect)* [Mekhanizmy politychnoho upravlinnia (teoretyko-metodolohichnyj aspekt)], EPK DSZU, Kyiv, Ukraine.

19. Tsyhanov, V.P. (2006), *Political security and safe politics: components, features, state, trends* [Politychna bezpeka i bezpechna polityka : skladovi, oznaky, stan, tendentsii], Nika tsentr, Kyiv, Ukraine.

20. Shtan'ko, V.I., Chorna, N.V., Avksent'ieva, T.H. and Tikhonova, L.A. (2007), *Politology* [Politologhiia], "ENKOS" Kyiv, Ukrain

